

УДК 338.001.36

Мардус Н.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ СТАНУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ТОВАРІВ

У статті розроблено інтегральний коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів на основі узагальнюючих коефіцієнтів розвитку внутрішнього ринку функціонального, структурного та факторно-обумовлюючого характеру. В результаті дослідження отримано модель залежності зміни узагальнюючих індикаторів стану внутрішнього ринку від узагальнюючих коефіцієнтів розвитку.

Ключові слова: ринок, товар, коефіцієнт, динаміка, модель, прогноз.

Вступ. Дослідження питання стану й розвитку внутрішнього ринку товарів здійснюються постійно у працях багатьох економістів-науковців, що свідчить про достатність і глибину сучасної наукової думки про забезпечення розвитку внутрішнього ринку товарів. Тому питання розвитку вітчизняного внутрішнього ринку та його забезпечення є актуальними й потребують всебічного дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання аналітичного дослідження процесів, що виникають на внутрішньому ринку товарів, розглядали такі вчені, як, зокрема, В. Апопій, І. Бланк, В. Бодров, А. Герасименко, О. Міняйло, В. Точилін, Т. Осташко, О. Пустовойт [1], А. Кредисов, І. Сіваченко, Ю. Пахомов, О. Паценко, В. Чердниченко, О. Шнипко, Ю. Уманців, М. Катран [2], В. Лагутін [3]. Проте потребує глибокого та всебічного дослідження під час оцінювання стану й розвитку внутрішнього ринку питання впровадження узагальнюючого коефіцієнта (інтегральний коефіцієнт), який би виражав характер розвитку внутрішнього ринку товарів. Крім того, необхідна побудова на основі цього коефіцієнта моделі прогнозування зміни стану внутрішнього ринку залежно від значень узагальнюючих коефіцієнтів розвитку функціонального, структурного та факторно-обумовлюючого характеру. Тому з метою визначення стану й розвитку внутрішнього ринку товарів пропонується побудова моделі для прогнозування зміни стану внутрішнього ринку залежно від значень вищезазначених узагальнюючих коефіцієнтів розвитку.

Мета статті полягає в побудові моделі для прогнозування зміни стану внутрішнього ринку залежно від значень узагальнюючих коефіцієнтів розвитку функціонального, структурного та факторно-обумовлюючого характеру.

Викладення основного матеріалу. У попередніх роботах вже визначено методичний підхід до оцінювання стану й розвитку внутрішнього ринку товарів, обґрунтовано розподіл коефіцієнтів зміни окремих

показників внутрішнього ринку товарів з урахуванням їхньої інформаційної різноманітності, а також визначено інтегральні показники. З метою визначення стану внутрішнього ринку товарів, в якому він перебував на певний момент внутрішній ринок товарів (в ретроспективі або на момент оцінювання) встановлено, що розподіл показників оцінки стану внутрішнього ринку з використанням методу систематизації відбувається за блоками, де показники систематизуються залежно від:

- оцінки функціонального характеру (обсяг оптового товарообігу, обігу роздрібною торгівлі, роздрібною товарообігу та обсягу внутрішнього ринку з інфляційним корегуванням) залежності від оцінки рівномірності розподілу товарообігу (коефіцієнти варіації оптового товарообігу, обігу роздрібною торгівлі та роздрібною товарообігу за регіонами);

- оцінки структурного характеру (показники оцінки структури за товарними групами, питома вага в оптовому та роздрібному товарообігу непродуктивних товарів; показники оцінки структури за суб'єктами, питома вага в оптовому та роздрібному товарообігу товарів вітчизняного виробництва, питома вага в обсязі внутрішнього ринку інвестиційних товарів);

- оцінки факторно-обумовлюючого характеру (показники оцінки розвиненості основної інфраструктури, показники оцінки розвиненості обслуговуючої інфраструктури, показники оцінки конкурентних умов, показники оцінки регулятивного впливу держави тощо).

За методичного підходу на основі систематизованих показників (функціонального характеру, структурного характеру та факторно-обумовлюючого характеру) проведено оцінювання розвитку внутрішнього ринку товарів, розраховано інтегральний коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів. Інтегральний коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів представлено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, розвиток внутрішнього ринку був прогресивним у 2008 році, впродовж 2010–2013 років.

Незважаючи на те, що дегресивні зміни 2014–2015 років вдалося подолати у 2016 році, 2017 рік знову характеризувався негативними змінами за показниками, що описують внутрішній ринок товарів.

В табл. 1 наведено співвідношення узагальнюючого індикатора стану та узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів функціонального характеру.

Як видно з даних табл. 1, 2008 рік характеризувався прогресивним розвитком та перехідним станом внутрішнього ринку товарів функціонального характеру. Дегресивний розвиток у 2009 році призвів до погіршення стану внутрішнього ринку до незадовільного. У 2010–2013 роках розвиток внутрішнього ринку був прогресивним, що привело до відновлення перехідного стану внутрішнього ринку товарів функціонального характеру та його поступового зміцнення. У 2014 році знову мали місце дегресивні зміни, внаслідок чого узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку хоча й залишився в інтервалі перехідних значень, проте суттєво знизився. Збереження дегресивного розвитку у 2015 році призвело до переміщення узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку функціональ-

ного характеру до інтервалу незадовільних значень. Внаслідок дегресивних змін 2016–2017 років цю проблему не лише не було вирішено, але й поглиблено.

В табл. 2 наведено співвідношення узагальнюючого індикатора стану та узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів структурного характеру.

Як видно з даних табл. 2, незважаючи на те, що узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку товарів структурного характеру впродовж досліджуваного періоду перебував в інтервалі значень, що відповідають досконалому стану, коливання значень цього індикатора тісно пов'язане зі зміною коефіцієнта розвитку. Так, у 2010 та 2017 роках, коли розвиток внутрішнього ринку структурного характеру був прогресивним, узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку товарів структурного характеру збільшувався, і навпаки.

В табл. 3 наведено співвідношення узагальнюючого індикатора стану та узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів факторно-обумовлюючого характеру.

Як видно з даних табл. 3, незважаючи на те, що узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку

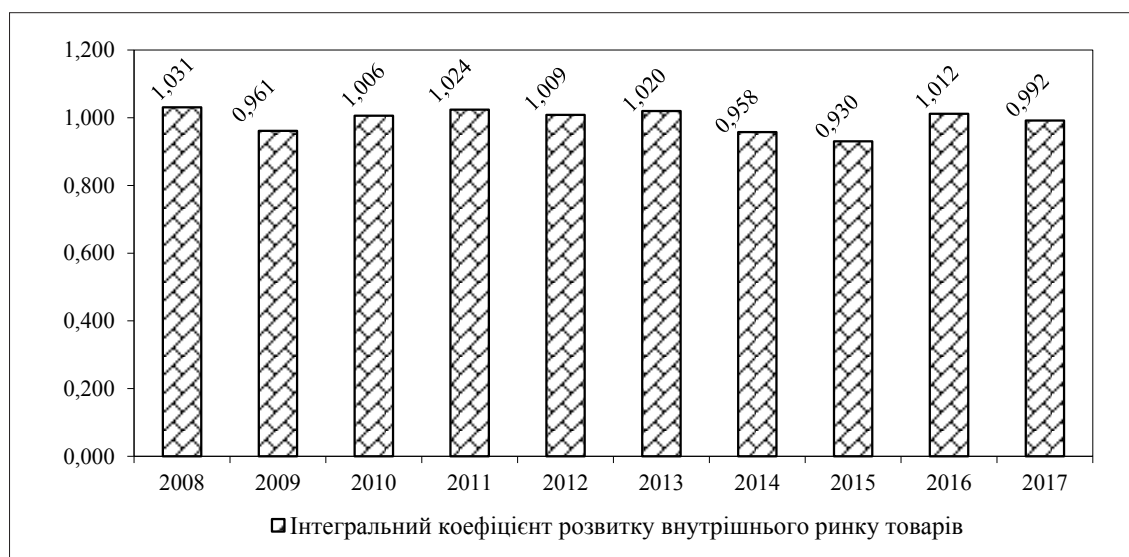

Рис. 1. Інтегральний коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів

Джерело: побудовано автором на основі джерел [4–10]

Таблиця 1

Співвідношення узагальнюючого індикатора стану та узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів функціонального характеру

Показники	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Узагальнюючий коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів функціонального характеру	1,087	0,917	1,061	1,051	1,048	1,019	0,906	0,853	1,046	0,980
	прогресивний	дегресивний	прогресивний	прогресивний	прогресивний	прогресивний	дегресивний	дегресивний	прогресивний	дегресивний
Узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку товарів функціонального характеру	0,443	0,392	0,435	0,483	0,529	0,548	0,444	0,326	0,442	0,294
	перехідний	незадовільний	перехідний	перехідний	перехідний	перехідний	перехідний	незадовільний	перехідний	незадовільний

Джерело: побудовано автором

товарів факторно-обумовлюючого характеру впродовж досліджуваного періоду перебував в інтервалі значень, що відповідають досконалому стану, коливання значень цього індикатора тісно пов'язане зі зміною коефіцієнта розвитку. Так, у роках, коли розвиток внутрішнього ринку був прогресивним, узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку товарів факторно-обумовлюючого характеру збільшувався, і навпаки. В табл. 4 наведено співвідношення інтегрального індикатора стану та інтегрального коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів.

Як видно з даних табл. 4, незважаючи на те, що інтегральний індикатор стану внутрішнього ринку товарів впродовж досліджуваного періоду перебував в інтервалі значень, що відповідають прийнятному стану, коливання значень цього індикатора тісно пов'язане зі зміною коефіцієнта розвитку. Так, у роках, коли розвиток внутрішнього ринку був прогресивним (2008 рік, 2010–2013 роки, 2016 рік), інтегральний

індикатор стану внутрішнього ринку товарів збільшувався, і навпаки.

Наступним етапом дослідження є встановлення взаємозв'язку між зміною стану та коефіцієнтом розвитку. Для цього досліджено взаємозв'язок абсолютної величини зміни узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку товарів функціонального характеру та відповідного узагальнюючого коефіцієнта розвитку. Графічне представлення виявленого взаємозв'язку та формула побудованої моделі залежності наведені на рис. 2, з якого спостерігаємо, що між узагальнюючим коефіцієнтом розвитку функціонального характеру та зміною узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку існує пряма залежність. Коефіцієнт кореляції за побудованою моделлю залежності становить 0,965, що свідчить про надзвичайно тісний зв'язок між факторним та результативним показниками. Коефіцієнт детермінації становить 0,931, тобто зміна результативного показника на 93,1% залежить від факторного показника.

Таблиця 2

Співвідношення узагальнюючого індикатора стану та узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів структурного характеру

Показники	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Узагальнюючий коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів структурного характеру	0,992	0,978	1,000	0,995	0,967	0,983	0,971	0,995	1,010	0,992
	дегресивний	дегресивний	прогресивний	дегресивний	дегресивний	дегресивний	дегресивний	дегресивний	прогресивний	дегресивний
Узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку товарів структурного характеру	0,975	0,953	0,954	0,949	0,918	0,902	0,879	0,875	0,888	0,881
	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий

Джерело: побудовано автором

Таблиця 3

Співвідношення узагальнюючого індикатора стану та узагальнюючого коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів факторно-обумовлюючого характеру

Показники	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Узагальнюючий коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів факторно-обумовлюючого характеру	1,017	0,991	0,959	1,027	1,013	1,060	0,999	0,949	0,980	1,004
	прогресивний	дегресивний	дегресивний	прогресивний	прогресивний	прогресивний	дегресивний	дегресивний	дегресивний	прогресивний
Узагальнюючий індикатор стану внутрішнього ринку товарів факторно-обумовлюючого характеру	0,864	0,854	0,836	0,859	0,844	0,873	0,864	0,830	0,815	0,818
	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий	досконалий

Джерело: побудовано автором

Таблиця 4

Співвідношення інтегрального індикатора стану та інтегрального коефіцієнта розвитку внутрішнього ринку товарів

Показники	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Інтегральний коефіцієнт розвитку внутрішнього ринку товарів	1,031	0,961	1,006	1,024	1,009	1,020	0,958	0,930	1,012	0,992
	прогресивний	дегресивний	прогресивний	прогресивний	прогресивний	прогресивний	дегресивний	дегресивний	прогресивний	дегресивний
Інтегральний індикатор стану внутрішнього ринку товарів	0,761	0,733	0,742	0,764	0,764	0,774	0,729	0,677	0,682	0,665
	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний	прийнятний

Джерело: побудовано автором

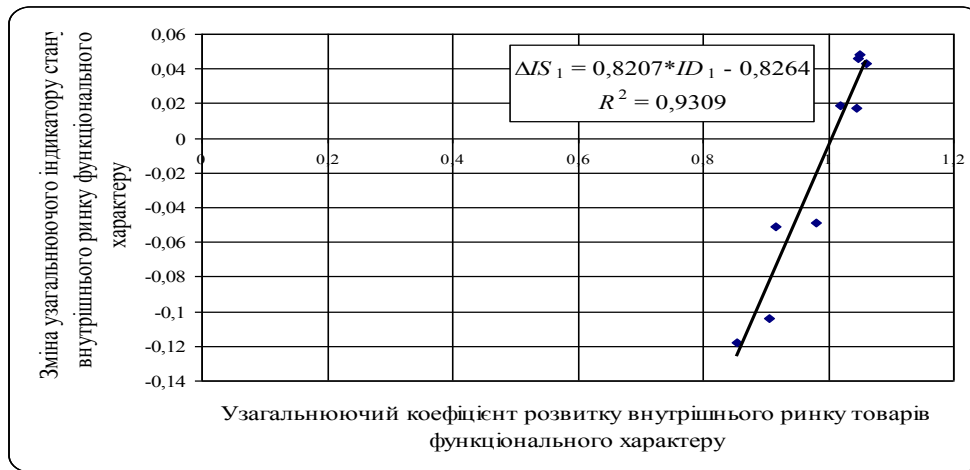

Рис. 2. Взаємозв'язок зміни стану та коефіцієнта розвитку функціонального характеру

Джерело: побудовано автором

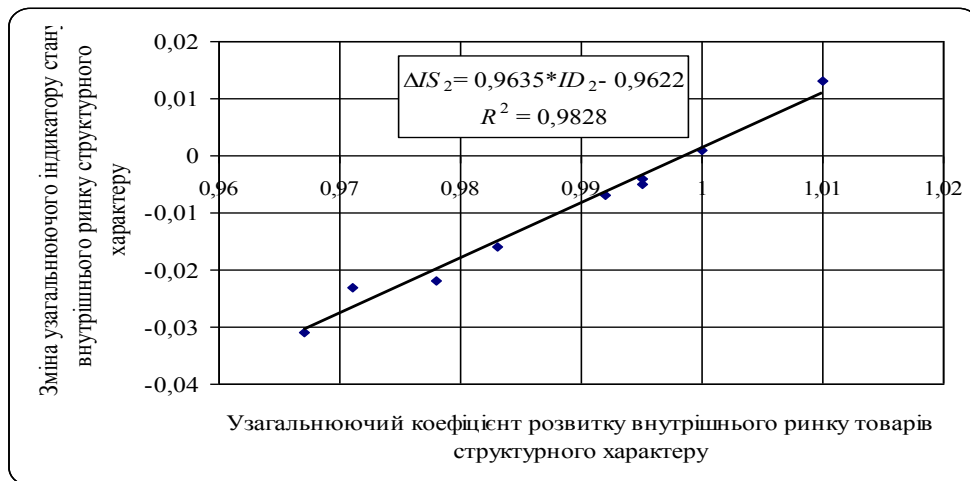

Рис. 3. Взаємозв'язок зміни стану внутрішнього ринку товарів та коефіцієнта розвитку структурного характеру

Джерело: побудовано автором

Також досліджено взаємозв'язок абсолютної величини зміни узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку товарів структурного характеру та відповідного узагальнюючого коефіцієнта розвитку. Графічне представлення виявленого взаємозв'язку та формула побудованої моделі залежності наведені на рис. 3.

Як видно з рис. 3, між узагальнюючим коефіцієнтом розвитку структурного характеру та зміною узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку існує пряма залежність. Коефіцієнт кореляції за побудованою моделлю залежності становить 0,991, що свідчить про надзвичайно тісний зв'язок між факторним та результативним показниками. Коефіцієнт детермінації становить 0,983, тобто зміна результативного показника на 98,3% залежить від факторного показника.

Наостанок досліджено взаємозв'язок абсолютної величини зміни узагальнюючого індикатора стану вну-

трішнього ринку товарів факторно-обумовлюючого характеру та відповідного узагальнюючого коефіцієнта розвитку.

Графічне представлення виявленого взаємозв'язку та формула побудованої моделі залежності наведені на рис. 4.

Як видно з рис. 4, між узагальнюючим коефіцієнтом розвитку факторно-обумовлюючого характеру та зміною узагальнюючого індикатора стану внутрішнього ринку існує пряма залежність. Коефіцієнт кореляції за побудованою моделлю залежності становить 0,904, що свідчить про надзвичайно тісний зв'язок між факторним та результативним показниками. Коефіцієнт детермінації становить 0,817, тобто зміна результативного показника на 81,7% залежить від факторного показника.

Всі моделі перевірено за допомогою критерія Стьюдента, а також встановлено, що його розрахункові зна-

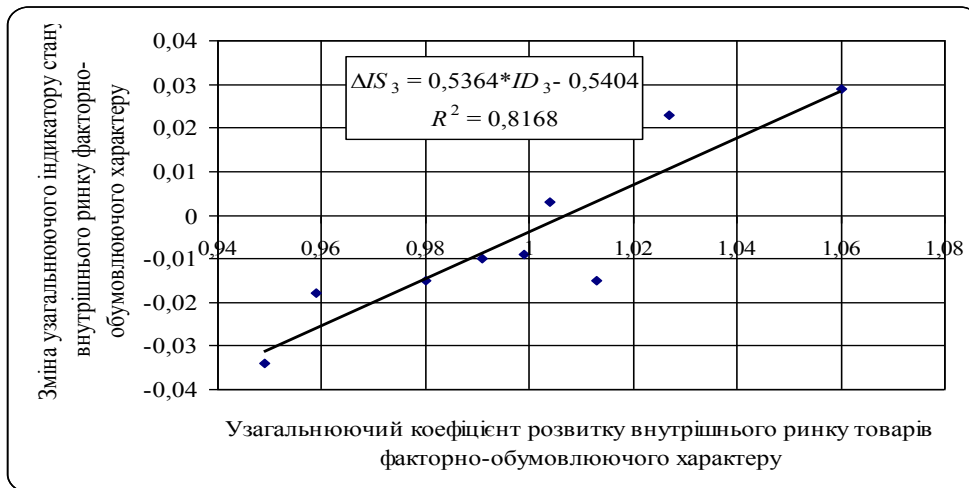

Рис. 4. Взаємозв'язок зміни стану внутрішнього ринку товарів та коефіцієнта розвитку факторно-обумовлюючого характеру

Джерело: побудовано автором

чення більші за табличне значення, яке за числа ступенів свободи 7 складає 2,3646. Перевірка моделей за допомогою критерія Фішера також показала, що їх розрахункові значення більші за табличне, яке за числа ступенів свободи 7 та 1 дорівнює 5,59. Це свідчить про достовірність побудованих моделей та їх адекватність.

Підставивши формули залежності зміни узагальнюючих індикаторів стану внутрішнього ринку від узагальнюючих коефіцієнтів розвитку, виявимо формулу залежності зміни інтегрального індикатора стану внутрішнього ринку товарів від узагальнюючих коефіцієнтів розвитку:

$$\Delta IS = \frac{0,8207 \cdot ID_1 - 0,8264 + 0,9635 \cdot ID_2 - 0,9622 + 0,5364 \cdot ID_3 - 0,5404}{3}$$

$$\Delta IS = 0,2736 \cdot ID_1 + 0,3212 \cdot ID_2 + 0,1788 \cdot ID_3 - 0,7763$$

Висновки. В результаті дослідження на основі зміни узагальнюючих індикаторів стану внутрішнього ринку від узагальнюючих коефіцієнтів розвитку побудовано модель залежності зміни інтегрального індикатора стану внутрішнього ринку товарів, яку можна використовувати для прогнозування зміни стану внутрішнього ринку залежно від значень узагальнюючих коефіцієнтів розвитку функціонального, структурного та факторно-обумовлюючого характеру.

Список літератури:

1. Точилін В., Осташко Т., Пустовойт О. та ін. Ринки реального сектора економіки України: структурно інституціональний аналіз / за ред. В. Точиліна. Київ: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2009. 640 с.
2. Уманців Ю., Катран М. Розвиток внутрішнього ринку споживчих товарів в Україні. Бізнес Інформ. 2017. № 8. С. 271–275.
3. Лагутін В., Уманців Ю., Герасименко А. та ін. Внутрішній ринок і торгівля України: структурно-інституціональна трансформація: монографія / за ред. В. Лагутіна. Київ: КНТЕУ, 2015. 432 с.
4. Звіт Антимонопольного комітету за 2013 рік: затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14 березня 2014 року № 131-р. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=103172&schema=main>.
5. Звіт Антимонопольного комітету за 2015 рік: затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14 березня 2016 року № 3-рп. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=122547>.
6. Звіт Антимонопольного комітету за 2016 рік: затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14 березня 2017 року № 2-рп. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712&schema=main>.
7. Звіт Антимонопольного комітету за 2017 рік: затверджено Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 28 лютого 2018 № 5-рп. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=140483&schema=main>.
8. Doing Business оцінка бізнес регулювання. Набори ретроспективних даних и даные о трендах. URL: <http://russian.doingbusiness.org/custom-query>.
9. Внутрішня торгівля // Публікації Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publtorg_u.htm.
10. Економічна статистика / Економічна діяльність / Внутрішня торгівля. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/spr.htm.

ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ СОСТОЯНИЯ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА ТОВАРОВ

В статье разработан интегральный коэффициент развития внутреннего рынка товаров на основе обобщающих коэффициентов развития внутреннего рынка функционального, структурного и факторно-обуславливающего характера. В результате исследования получена модель зависимости изменения обобщающих индикаторов состояния внутреннего рынка от обобщающих коэффициентов развития.

Ключевые слова: рынок, товар, коэффициент, динамика, модель, прогноз.

FORMATTING A MODEL FOR PREVENTION OF THE STATE OF THE INTERNAL MARKET OF GOODS

In the article the integral coefficient of development of the internal market of goods is offered on the basis of generalizing coefficients of development of the internal market of functional, structural and factor-determining character. As a result of the study the model of the dependence of the generalized indicators of the state of the domestic market on generalizing development factors was obtained.

Key words: market, commodity, coefficient, dynamics, model, forecast.

УДК 336.14.027:655.41 (477)

Мельников О.В.

кандидат технічних наук, докторант,
Науково-дослідний фінансовий інститут
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «УКРАЇНСЬКА КНИГА»

Діяльність суб'єктів інформаційної сфери національної економіки, зокрема видавничої справи, вимагає продуманої організаційної та фінансової підтримки з боку держави в контексті більш ефективного використання обмежених фінансових ресурсів. Результати аудиторських перевірок неодноразово засвідчували недостатню ефективність використання коштів державного бюджету, зокрема внаслідок недосконалості критеріїв відбору видань. Розроблено методичні та практичні засади, спрямовані на вдосконалення процесу реалізації програми «Українська книга». Обґрунтовано перелік критеріїв відбору видань для програми «Українська книга». Запропоновано шкалу оцінювання та додаткові характеристики, що уточнюють застосування запропонованих критеріїв.

Ключові слова: критерій відбору, видання, експерт, експертна оцінка, «Українська книга».

Вступ. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що швидкий технічний прогрес, розвиток сучасних інформаційних технологій не приводять до зменшення інтересу людей до книги. Попит на видавничу продукцію залишається стабільним, а в умовах динамічного розвитку цифрової економіки та пріоритетності інформації як ресурсу сталого розвитку навіть зростає [1, с. 112; 5, с. 56–59; 11, с. 48].

Законом «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та інших законодавчих актів України» від 25 березня

2005 року № 2505-IV затверджено нову програму «Українська книга» [8], яка визначає розмір фінансування з огляду на наявні можливості державного бюджету.

Мета державної підтримки видавничої справи в Україні має дві складові:

1) розвиток національної культури (сприяння національно-культурному розвитку українського народу шляхом збільшення загального обсягу видавничої продукції та розширення тематичного спрямування українського книговидання), забезпечення доступу